

РОЛЬ ВАЛЮТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ В ОЦІНЦІ ЙОГО ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ

Анотація. Проаналізовано ключові нормативно-правові акти законодавства України у сфері валютних відносин. Окреслено особливості розрахунку лімітів валютної позиції банку, визначено валютні операції, що насамперед впливають на збільшення валютного ризику банку.

Аннотация. Проанализированы ключевые нормативно-правовые акты законодательства Украины в сфере валютных отношений. Очерчены особенности расчета лимитов валютной позиции банка, определены валютные операции, которые, прежде всего, влияют на увеличение валютного риска банка.

Annotation. Laws and regulations of Ukrainian legislation in the currency sphere were analyzed. Specific features of calculation of the bank's currency position limits are defined. Currency operations that influence the increase of a bank currency risk are discussed.

Ключові слова: валютна позиція банку, валютний ризик, регулювання валютних операцій, ліміт валютної позиції, валютні операції.

Важливим напрямом мінімізації валютних ризиків є оцінка валютної позиції банку й операцій, які впливають на її стан. Валютна позиція – це співвідношення вимог і зобов'язань банку в кожній іноземній валюті. У випадку їхньої рівності позиція вважається закритою, нерівності – відкритою. Відкрита позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за проданою валютою перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог за купленою валютою перевищує обсяг зобов'язань [1, с. 9].

Діяльність банків на валютних ринках, що полягає в управлінні активами й пасивами в іноземній валюті, пов'язана з валютними ризиками, які виникають у зв'язку з використанням різних валют під час проведення банківських операцій.

Питання розвитку сфери валютних відносин, а також управління валютними операціями та ризиками банку досліджуються сьогодні багатьма вітчизняними вченими, серед яких: Белінська Я. В., Вожков А. П., І. Нідзельська, О. Шереметьєва. Проте окремі питання залишилися поза увагою вчених, що і зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є визначення ролі валютної позиції в оцінці валютного ризику банку. Для досягнення мети було поставлено і вирішено декілька завдань, а саме: проаналізовано законодавство у сфері валютних відносин; окреслено особливості розрахунку лімітів валютної позиції банку, визначено валютні операції, що насамперед впливають на валютний ризик банку.

З метою зниження валютного ризику в діяльності банків, Національний банк мав практику встановлення нормативу ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку (Н13), у тому числі обмежувався ризик загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Н13-1) і ризик загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Н13-2) [2; 3]. Проте у 2009 році норматив відкритої валютної позиції було виключено з Інструкції "Про регулювання діяльності в Україні". Але натомість встановив обов'язкові ліміти відкритої довгої і відкритої короткої валютної позиції. Одночасно банк на свій розсуд може встановлювати внутрішні ліміти валютних позицій: ліміти на кожного дилера; ліміти на філії; ліміти по видах валют [3].

Також, незважаючи на відміну обов'язковості дотримання нормативу валютної позиції, банк за рішенням керівництва та поданням Управління ризик-менеджменту може розрахувати цей норматив та встановлювати власне критичне значення. Розраховуючи норматив ризику загальної відкритої валютної позиції, уповноважений банк приймає суму регулятивного капіталу, що розрахована на основі даних балансу станом на початок минулого робочого дня, що передує дню розрахунку цих нормативів. Наприклад, для розрахунку нормативів розпорядження валютною позицією за 3-тє число звітного місяця береться розмір регулятивного капіталу, що розрахований за даними балансу станом на 1-ше число цього місяця.

У будь-якому випадку управління ризик-менеджменту банку обліковує та розраховує валютну позицію для оцінки власних валютних ризиків. З цієї метою валютна позиція уповноваженого банку визначається щодня, окремо по кожній іноземній валюті.

У межах установлених значень нормативу ризику загальної відкритої валютної позиції уповноважений банк може здійснювати такі валютні операції:

покупка іноземної валюти для виконання зобов'язань перед нерезидентами по власних зовнішньоекономічних договорах (контрактах), а також для виконання власних зобов'язань по виданих гарантіях, поручительствах, векселях;

покупку за власні кошти за дорученням клієнтів іноземної валюти для виконання їхніх зобов'язань перед нерезидентами по зовнішньоекономічних договорах і зареєстрованими НБУ кредитами, які отримані резидентами від уповноважених банків й уповноважених фінансових установ, а також від нерезидентів;

покупку іноземної валюти для виконання зобов'язань перед клієнтами по неторгових операціях. Операції із продажу наявної іноземної валюти в касі банку й у пунктах обміну іноземної валюти, які не пов'язані з виконанням

сказаних зобов'язань, можуть відбуватися тільки в межах суми іноземної валюти, купленою касою банку, і пунктом обміну іноземної валюти;

покупка-продаж за іноземну валюту основних коштів і товарно-матеріальних цінностей;
залучення коштів у іноземній валюті в статутний капітал банку й розрахунки з резидентами й нерезидентами по інших видах капітальних операцій (по операціях із цінними паперами, внесками, депозитами й ін.);
погашення банком безнадійної заборгованості в іноземній валюті;
безготівкові розрахунки вповноважених банків із міжнародними платіжними системами по платіжних картках [3].

Уповноважений банк одержує право на відкриту валютну позицію з дати одержання ним від НБУ дозволу на здійснення операцій із валютними цінностями й втрачає це право з дати відкликання ліцензії НБУ або призупинення дозволу на здійснення операцій із валютними цінностями [2].

По кожній іноземній валюті обчислюється підсумок по всіх балансових і позабалансових активах і всім балансовим і позабалансовим зобов'язанням банку й розраховується загальна відкрита валютна позиція банку в гривневому еквіваленті окремо по кожній іноземній валюті (розрахунок проводиться за звітну дату).

Величина загальної відкритої валютної позиції банку визначається як сума абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті (без обліку знаку) по всіх іноземних валютах [1].

Для банків, статутний капітал яких сплачений у вільно конвертованій валюті (унаслідок чого виникає збільшення загальної довгої відкритої валютної позиції банку у вільно конвертованій валюті), надається можливість розміщення цих коштів на окремому депозитному рахунку в Національному банку України в частині, що приводить до порушення встановленого нормативу. Таким чином, кошти, які розміщуються на депозитному рахунку, вилучаються з підрахунку розміру відкритої валютної позиції банку.

Обсяг валюти на окремому депозитному рахунку в Національному банку для розрахунку нормативу ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції визначається вповноваженими банками самостійно. При цьому банки здійснюють розрахунок нормативу ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції з врахуванням суми коштів, що розміщалося на окремому депозитному рахунку в Національному банку.

Оскільки обов'язковість дотримання нормативного значення загальної відкритої валютної позиції банку відмінено у 2009 році, то банки самостійно вирішують визначати чи не визначати значення цього нормативу, і які обмеження накладати на нього. Проте НБУ суворо стежить за дотриманням банками лімітів загальної відкритої довгої і короткої валютної позиції, а саме

ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Л13-1) – не більше 5 %;

ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) – не більше 10 % [3].

Отже, з урахуванням усього зазначеного стає зрозумілим, що процес обчислення валютної позиції банку та її роль в оцінці, а отже й в управлінні валютними ризиками банку є значним.

Наук. керівн. Лебідь О. В.

Література: 1. Губарева І. О. Міжнародні розрахунки і валютні операції : конспект лекцій для студентів спеціальності 8.050105 усіх форм навчання / І. О. Губарева. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 128 с. 2. Про систему валютного регулювання та валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Про додаткові заходи щодо діяльності банків: Постанова Ради НБУ від 11.10.2008 р. № 319 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.